

OGAHİY G‘AZALLARIDA MA’NAVIY POKLIK, ISHQ FALSAFASI VA TASAVVUFIY OBRAZLAR TALQINI

Farg'ona davlat universiteti
Filologiya fakulteti 3-bosqich talabasi
Mo'sinova Qumriniso

Annotatsiya:

Maqolada Muhammad Rizo Ogahiy g‘azallarining mazmun-mohiyati, undagi tasavvufiy qarashlar, ishq falsafasi, ma’naviy poklanish g‘oyalari hamda poetik san’atlar tahlil qilingan. Shuningdek, shoir lirikasining o‘ziga xos ohangdorligi, ramziy obrazlar tizimi, majoziy ifodalar va ruhiy kechinmalar yoritilgan.

Kalit so‘zlar: Ogahiy, g‘azal, lirika, tasavvuf, ishq, majoz, ruhiyat, badiiylik, obrazlar tizimi.

Kirish.

O‘zbek mumtoz adabiyotining yorqin siymolaridan biri bo‘lgan Muhammad Rizo Ogahiy XIX asr Xorazm adabiy maktabining peshqadam vakillaridan sanaladi. U nafaqat tarixchi va tarjimon, balki badiiy iste’dodi yuksak, g‘azalchilikda Alisher Navoiy an’analarini davom ettirgan ijodkor sifatida alohida e’tirofga loyiqdir. Ogahiy o‘z g‘azallarida insonning ruhiy dunyosi, ishqning ilohiy va majoziy talqinlari, ma’naviy komillikka intilish yo‘lidagi iztiroblar va zavqlarni nihoyatda nafis tarzda yoritadi. Uning she’rlari san’atli, ohangdor, chuqur mazmunli va tasavvufiy ramzlarga boyligi bilan ajralib turadi.

Ogahiy lirikasidagi eng asosiy xususiyat — ishqning qudratini insonni poklovchi va komillikka yetkazuvchi kuch sifatida talqin etishdir. U uchun ishq

— nafaqat sevgi, balki ruhiy yo‘l, martaba, o‘zlikni anglash, qalbni tarbiyalashdir. Bu jihatdan shoir tasavvuf falsafasini davom ettiradi.

Asosiy qism.

Ogahiy g‘azallarida ishq ikki qatlamda talqin qilinadi: majoziy (yerlik) ishq va haqiqiy (ilohiy) ishq. Majoziy ishq ko‘ngilni uyg‘otadigan birinchi holat bo‘lsa, haqiqiy ishq — ruhni yuksaltiruvchi yuksak bosqichdir. Shoirning g‘azallarida ma’shuq gohida jismoniy go‘zallik timsolida, gohida esa ilohiy nur sifatida namoyon bo‘ladi. Uning tasvirida ma’shuqning zulfini – sirlar olami, qoshini – xudoning qudrati, ko‘zini – haqiqat nuri sifatida talqin qilish mumtoz badiiy an’anaga xos.

Ogahiy uchun ishq — insonning o‘zligini tarbiyalaydigan, nafs pardalaridan xalos qiladigan kuchdir. Shu bois uning she’rlarida dard, hijron, sog‘inch singari hissiy holatlar ham yuksak ma’noda tasvirlanadi. Bu holatlar insonni yanada poklab, qalban mustahkamlaydi.

Ogahiy tasavvufiy obrazlarga juda keng murojaat qiladi. May obrazi — ma’rifat nuri, visol — haqiqatga yetish, saqiy — murshid, yor — ilohiy jamol, oshiq — haqiqat yo‘lidagi solik sifatida talqin qilinadi. Bu ramzlar she’rning mazmunini chuqurlashtirib, bir necha ma’nolarni uyg‘unlashtiradi. Shoirning g‘azallarida majoz va haqiqat o‘rtasidagi bog‘liqlik bekamu ko‘st ifoda etiladi. Majoziy tasvir ortida har doim haqiqiy mazmun yashiringandek tuyuladi. Bu xususiyat Ogahiyning mumtoz lirikaning eng nozik ruhshunos shoirlaridan biriga aylantiradi.

Badiiy mahorat va san’atlar.

Ogahiy aruz vaznining deyarli barcha bahrlarda ijod qilgan shoirlardan biridir. Uning g‘azallarida qofiya va radif uyg‘unligi, ohangdorlik, musiqiylik kuchli seziladi. U tajnis, tiboq, tardi aks, ishtiyoq, irsoli masal kabi san’atlarni mahorat bilan qo‘llagan.

Shoirning tili sodda, shirali, ravon. Adabiy tilning xalqona unsurlarini mumtoz she'riyatning nafis qonunlari bilan uyg'unlashtira bilishi uning ijodini o'ziga xos qiladi.

Ogahiy inson ruhiyatini nihoyatda sinchiklab tasvirlaydi. Qalbning eng nozik holatlari — hijron, dard, sadoqat, umid, iltijo — lirik qahramonning ichki dunyosi orqali ifodalanadi. Shoir uchun har bir hissiyot — tarbiya vositasi, ruhni sayqallovchi kuch. Shu bois uning g'azallari ruhiy teranlik bilan ajralib turadi.

Ogahiy misralarida ko'ngil bir olam sifatida tasvirlanadi. Ko'ngil — ishqning makoni, nur va zulmat kurashining maydoni, insonning asl haqiqat bilan uchrashadigan bo'sag'asidir. Shoirning bunday falsafiy talqini o'zbek lirik an'alarini boyitgan.

Xulosa.

Ogahiy g'azallari o'zbek mumtoz adabiyotining bebaho durdonalaridan biri bo'lib, unda ishq falsafasi, tasavvufiy qarashlar, ramziy obrazlar va ruhiy kechinmalar yuksak mahorat bilan ifodalangan. Shoirning g'azallari mazmunning boyligi, shaklning mukammalligi, badiiy san'atlarning puxta qo'llanilishi va musiqiy ohangdorligi bilan ajralib turadi. Uning she'rlari bugungi adabiyotshunoslikda ham dolzarb mavzu bo'lib qolmoqda. Ogahiyning lirikasida ishq — insonni poklovchi, qalbni tarbiyalovchi, komillikka yetkazuvchi kuch sifatida talqin qilinadi. Bu jihatlar shoir ijodini nafaqat adabiy, balki ma'naviy meros sifatida qadrlash imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Ogahiy. "Devonlar". Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi NMIU.
2. H. Boltaboev. "O'zbek mumtoz poeziyasi tarixi".
3. A. Qayumov. "Mumtoz adabiyot namoyandalari".
4. N. Komilov. "Tasavvuf va adabiyot".
5. Xorazm adabiy muhiti manbalari bo'yicha ilmiy maqolalar.

